

Fotók: fewavmk.hu

A helyi vonatkozású webtartalmak archiválása

Az Országos Széchényi Könyvtár a 2000-es évek elejétől kezdett foglalkozni a digitálisan születő dokumentumok megőrzésével (Magyar Elektronikus Könyvtár, Elektronikus Periodika Archivum, Digitális Képtár). Már 2006-ban felmerült, hogy más országokhoz hasonlóan egy webarchívumot is létrehozson, ez 2015-ben a gyűjtőkori szabályzatba is bekerült.

A szükséges informatikai és személyi feltételek végül 2017-ben, az Országos Könyvtári Rendszer Projektnek köszönhetően valósultak meg, és egy rövid tanulási és tesztidőszak után elkezdődött a magyar webtérben közzétett tartalmak egy részének időszakos mentése és gyűjteménybe szervezése. 2020-ban az Országgyűlés megszavazta a kulturális törvényt módosító javaslatokat (2020. XXXII. törvény), köztük azt is, amely a nemzeti könyvtár feladatává tette a webtartalom megőrzését, ezt a kormány 626/2020. számú rendelete egészítette ki a webarchiválás részletes szabályaival.

Az OSZK webarchívuma azzal a céllal jött létre, hogy reprezentatív képet nyújtson az egy adott időszakban nyilvánosan elérhető, a magyar közönségnek szánt és a kulturális örökség részét képező online tartalomról, a hungarikumok körébe tartozó elektronikus dokumentumokról. A dokumentumok gyűjtése háromféle módon történik: válogatva a legfontosabb magyar webhelyekről, kiemelt eseményekhez kötődve a főbb hírforrásokból, illetve általános jelleggel a magyar webtérrel. Szelektíven gyűjtjük a tudományos, kulturális, oktatási, közéleti jellegű tartalmak meghatározott körét. Az általános gyűjtés a .hu domén alatt regisztrált vagy egyéb doménhez tartozó, de magyar közönséget megcélzó nyilvános webhelyekre terjed ki. Az archi-

vált webtartalom esetében a nemzeti könyvtár elsősorban annak hosszú távú megőrzésére törekszik. A gyűjteménynek csak egy kis része tekinthető meg nyilvánosan, olyan webhelyek, amelyeknél a tartalom tulajdonosa erre engedélyt adott. Az archívum többi része csak a könyvtár helyi szolgáltatásaként érhető el – elsősorban kutatási célokra.

A digitálisan születő (born digital) tartalmak ma már ugyanolyan fontos részét képezik a kulturális örökségnek, mint a hagyományosabb dokumentumtípusok. Megőrzésük nélkül nem lesz kutható a helyi társadalom, kultúra, gazdaság és az intézmények, jeles személyek 21. századi története. A digitális állományok sérülékenyek, könnyen törölhetőek vagy megváltoztathatóak, idővel értelmezhetlenné válhatnak. Az OSZK webarchiváló tevékenysége a magyar digitális kulturális örökség egy jó részét próbálja menteni, de tevékenységét ki tudná egészíteni a helyi archívumok létrejötte. Ezért szükséges a helyi kulturális intézményeknek, elsősorban a könyvtáraknak a digitálisan született tartalmakra irányuló gyűjtőtevékenysége. A megyei és városi könyvtárak sokkal jobban látják az értékes helyi online tartalmakat, jobban fel tudják mérni, hogy mit, milyen gyakorisággal és milyen metaadatokkal szükséges gyűjteni, valamint jobb kapcsolati hálójuk van ahhoz, hogy felderítsék a veszélyeztetett tartalmat, és szükség esetén lebonyolítsák a szolgáltatáshoz szükséges engedélyek beszerzését.

Az archiválandó tartalom igen sokszínű lehet. A teljesség igénye nélkül, a legfontosabbak a következők: a helyi online sajtó, a fontos helyi eseményekről megjelent

„A helyi vonatkozású webes tartalom archiválásának a legoptimálisabb módja, ha kiépül egy olyan országos együttműködés, amelynek keretében ezt a tevékenységet össze lehet hangolni”

országos hírek, a helyi intézmények, szervezetek webhelyei és csatornái, a helyi közszereplők (pl. polgármesterek) és híres szülöttek (pl. művészek) honlapjai és közösségimédia-fiókjai, a helytörténeti, helyismereti témájú weboldalak és csoportok, a helyi vállalkozások és szolgáltatók oldalai, az archívumot gondozó könyvtár saját internetes és intranetes tartalmi. Fontos kiemelni, hogy a mentett webes tartalom integrálható a digitalizált dokumentumok gyűjteményeivel (pl. a helyi lap beszkenelt régi és webarchivált új számai együtt szolgáltatathatók).

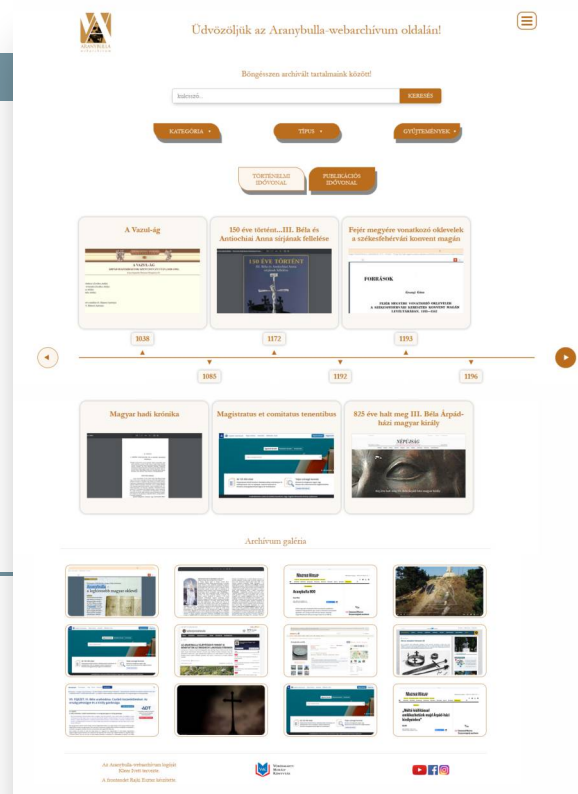
A helyi vonatkozású webes tartalom archiválásának a legoptimálisabb módja, ha kiépül egy olyan országos együttműködés, amelynek keretében ezt a tevékenységet össze lehet hangolni. Ennek megtervezésekor érdemes a külföldi példákat figyelembe venni. Az egyik legszélesebb webarchiváló hálózat *Community Webs*, amely 2017-ben indult az egyesült államokbeli Institute of Museum and Library Services és az Internet Archive által finanszírozott oktatási, képzési és szolgáltatási programként. Célja, hogy a közönyvtárak számára lehetővé tegye a helyi közösségeket dokumentáló, történelmileg értékes, interneten közzétett anyagok gyűjteményeinek létrehozását. 2020-ban a Mellon Alapítvány támogatásával a *Community Webs* megnyílt a világ minden tájáról érkező kulturális örökségvédelmi szervezetek pályázói előtt. Az indulás óta több mint 150 közönyvtár és más kulturális örökségvédelmi szervezet csatlakozott. Ezek a szervezetek együttesen több mint 100 terabájnyi webalapú anyagot archiváltak, köztük több mint 800 olyan gyűjteményt, amelyek a helyi polgárok életét dokumentálják. A program résztvevői emellett nyílt oktatási platformokat hoztak létre a webes archiválással, a digitális megőréssel, a közösségi archiválással és a gyűjteményfejlesztéssel kapcsolatban, és digitális gyűjteményeket tudományos kutatások számára elérhetővé tettek.

A Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia 2017–2025 a webaratást és -archiválást a stratégia készségi pillérének a részeként említi, az aktív webaratás fokozatos kiterjesztését a projekt 2021–2025 közé eső szakaszára ütemezi. A stratégiában az aggregátorintézmények, köztük az

OSZK kulcsszerepet játszanak, és feladataik közé tartozik az intézményközi együttműködés kezdeményezése. Annak érdekében, hogy a helyi webes tartalom archiválását elősegítsük, akkreditált tanfolyamot szerveztünk (Az internetes tartalmak archiválása mint közgyűjteményi feladat), amelyen eddig több mint 200 közgyűjteményi szakember vett részt.

A legfontosabb feladat regionális gyűjtemények, helyi webarchívumok létrehozása. Ennek előmozdítása érdekében az OSZK webarchiváló csoportja több projektet is támogatott. A Szegedi Tudományegyetemmel együttműködve az SZTE Klebelsberg Könyvtár munkatársaival közösen építjük a Karikó Katalin (rész)gyűjteményt, melynek alapját a könyvtár 2022-ben létrehozott *virtuális kiállítás* képezte. Részt vettünk továbbá a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Könyvtár ilyen irányú projektjeinek a megvalósításában is. Ennek első eredménye a 2021 és 2023 között létrejött *Aranybulla-webarchívum* volt. Létrehozásával több cél is egyesült: maradandó emléket állítani az Aranybulla kiadásának 800. évfordulójára Székesfehérvár városa számára, egyúttal kipróbálni a webarchiválás új, innovatív módszereit, és felhívni a figyelmet a helyismereti tevékenység fontosságára és szükségszerű megújítására, a lokális információmegőrzés és -szolgáltatás digitális formájára. A tematikus webarchívum jelenleg 610 archivált dokumentumot tartalmaz, melyek között található weboldalak, blogok, podcastok, videók, folyóiratcikkek, könyvek, disszertációk, tudományos és ismeretterjesztő tartalmak.

A VMK 2024-ben továbblépett az úton, és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával elkezdte a *Fejér vármegyei webarchívum* kialakítását. A FEWA célja a mindenkori Fejér megyei tematikájú (Fejér vármegyei településekkel, személyekkel, intézményekkel, helytörténettel stb. foglalkozó) honlapok megőrzése. A munka első fázisaként a székesfehérvári vonat-

kozású webhelyeket archiválják, majd tovább bővítik az archívumot a vármegyében levő településekkel kapcsolatos tartalmakkal.

A FEWA célja, hogy hosszú távon megőrizze és rendszerezett gyűjteményként tárja az érdeklődők elé a vármegyei webes tartalmakat, megőrizve azokat az utókornak, akkor is, amikor az eredeti oldal már nem elérhető. Maga a webarchívum általános gyűjtőkörű, tehát a mindenkori Fejér megyével kapcsolatos bármilyen webes tartalom a gyűjtemény részét képezheti. Elsőként a székesfehérvári intézmények, szervezetek, turisztikai nevezetességek, illetve a helyi művészet köréből állítottak össze válogatást. Minden egyes archivált weboldalt gondosan metaadatoltak és tárgyszavaztak a minél hatékonyabb kereshetőség érdekében.

A helyi webarchívumok kialakításának a módszertanáról, technikai feltételeiről az érdeklődő szakemberek az OSZK Könyvtári Intézete által koordinált webarchiválási tanfolyamunkon tájékozódhatnak, valamint érdemes figyelemmel kísérniük az évente megrendezett „404 Not Found – Ki őrzi meg az internetet?” című konferenciánkat és workshopunkat. Az idei esemény központi témája az együttműködési lehetőségek az internetes tartalmak archiválásában lesz.

Kalcsó Gyula